

Beköszöntő

A Moholy-Nagy Vizuális Modulokat ismertető különszámhoz

Gaul Emil, nyugalmazott egyetemi tanár

Moholy-Nagy Vizuális Modulok

Lovász Lászlónak a Magyar Tudományos Akadémia elnökének és Patkós András akadémikusnak a kezdeményezésére 2015-ben pályázatot hirdettek tantárgypedagógiai kutatásokra. A vizuális kultúra területén benyújtott pályázatunkkal sikerült bekerülnünk a 19 nyertes közé. A pályázat elfogadásának az volt a feltétele, hogy a szakterület jelenlegi problémáira elméletileg megalapozott, gyakorlatban kipróbált, mérésekkel igazolt választ adjon. Hazánkban a vizuális képességek kutatásának nemzetközi szinten jelentős eredményei vannak, így ezekre alapozva tervezhettük meg a Bauhaus magyar mestereinek örökségét a közoktatásban tovább vivő, négy Moholy-Nagy Vizuális Modult.

Óraszám, megbecsülés

Nincs különösen nagy múltam a vizuális nevelésben, csak mintegy 30-40 év. De ahányszor csak valamilyen fórumon részt vettem, mindig visszatérő téma volt az óraszám, az alacsony óraszám kérdése. Az óraszám megnövelése érdekében többnyire az az ötlet merült fel, hogy küldjünk levelet az oktatási miniszternek. Hol küldtünk, hol nem, de ettől a helyzet nem változott. Nem is változhatott, mert nem a miniszteren múlik, hány óra van. Az óraszám a tantárgyak társadalmi megbecsülésétől függ, attól, hogy az emberek mit tartanak fontosnak a gyerekeik számára. Ennek egyik példája, hogy a Fővárosi Pedagógiai Intézet a rendszerváltás idején felmérést készített a tantárgyak szülői megítéléséről, amiből az a kép rajzolódott ki, hogy több informatikai és nyelvórát látnának szívesen (Szebenyi Péter szóbeli közlése). Hamarosan meg is lett. Egy műveltségterület társadalmi megbecsüléséhez az embereknek tudni kell, hogy mit kapnak a gyerekek attól. Vannak olyan tantárgyak, amelyeknek a létjogosultságát alig kérdőjelezzik meg, mint a magyar nyelv és irodalom tantárgyét (pedig „anyanyelvi óra nélkül is tudunk beszélni”), a történelemét, mert az az olykor dicső múltunkról szól (pedig „minek az, a mában élünk”), vagy a matematikáét. Ma már muszáj beszélni idegen nyelven, és az informatikához is érteni kell. De mire jó a „rajzóra”?

Tényleg, mire jó a vizuális nevelés? Érvelni szoktunk azzal, hogy például mindenkinek fejlett térérzéke, térszemlélete kell legyen. Az állandó példánk a sebész szokott lenni, „hogy nem mindegy, hol vág a szikével”. De van arra vonatkozó felmérés, hogy a jó sebészek

mind rajz szakkörre jártak? A másik ellenvetés e kérdésben az szokott lenni, hogy „ne mondjátok már, hogy csak azért tud valaki farolva is ügyesen beállni a parkolóba, mert jó rajzos volt”. Nem biztos, hogy az volt, de vajon más órákon fejlesztették-e a térszemléletét? A szerény óraszámú ábrázoló geometriai képzéstől eltekintve, sajnos nem. Hasonló értetlenség övezi a színérzék, kompozíciós és más képességek, készségek fontosságát is. A kreativitás fejlesztése kapcsán már van némi elfogadó hajlam, de gyakran mégis az a válasz, hogy „aztán a szalag mellett dolgozó munkásnak mennyire kell kreatívnak lenni?” Amikor elkezdtük a kutatómunkát, kevés bizonyítékunk volt ezekre az ellenvetésre, mert az ugyan édes kevés másoknak, hogy mi, a vizuális nevelés művelői, érezzük a fontosságát úgy a hétköznapi életben, mint a mentális egészségben, vagy az, hogy nekünk megadatik a művészetek értésén túl azok felemelő, gyönyörködtető ajándéka is. Közérthető, elfogadható bizonyítékok kellene ahhoz, hogy elfogadtassuk mindazt, amit szép szakmánk a köznek nyújt. Ezek megszerzése érdekében jelentkeztünk az MTA szakmódszertani pályázatára!

Koncepció, modulok

Kutatásunk címadója Moholy-Nagy László, a vizuális nevelés világszerte elismert szaktekintélye. Munkánkat az ő szellemisége vezérelte, amellet, hogy számos pedagógiai elve mind a mai napig aktuális, csakúgy, mint a XX. századi progresszió többi magyar származású képviselőjének, például Kepes Györgynek és Breuer Marcellnek. A „minden ember tehetséges” (Moholy-Nagy, 1929/1972) jegyében pedagógiai alapkoncepciónk a differenciálás lehető legszélesebb kiterjesztése érdekében kialakított modul rendszer volt. A *Vizuális kommunikáció*, *Vizuális média*, *Környezetkultúra* és *A kortárs vizuális művészet tanítása* modul programok a NAT egyéb tartalmaival kombinálva jelenhetnek meg az iskolákban. Ez a moduláris tervezés teret enged a gyermek közösségek és a pedagógusok, illetve az iskola és a település sajátos hagyományainak, igényeinek megjelenítésére.

A kutatási témakörök meghatározása szinte magától adódott. A vizuális nevelés egyik fő területe a *vizuális kommunikáció* tanítása természetesen nem maradhatott ki belőle. A mozgóképkultúra és médiaismeret mint tantárgy megszűnt és részben belekerült a vizuális kultúra tantárgyba, ám ennek tanítására kevés

tanár van felkészítve, így adódott a vizuális média témakör felvétele a kutatók listájára. A tantárgy modernizációjában fontos szerepet játszó, a mindennapi élet látványvilágával foglalkozó környezetkultúra lett a harmadik témakör. Végül a képi kifejezés tanítása, ami remek hazai hagyományokkal rendelkezik, így ezt csak a mai tartalmak, mai eszközök feltárásával és iskolai kipróbálásával egészítettük ki, *kortárs képzőművészet* címmel.

Az egész munka számunkra talán legújyszerűbb része a pedagógiai értékelés volt, vagyis annak a vizsgálata, hogy az alkalmazott módszerekkel mennyivel és milyen irányban változtak meg a tanulók ismeretei, és készségei. Ehhez részben meglévő, bevált nemzetközileg elismert tesztek alkalmaztunk, például a kreativitás mérésére a pszichológus Klaus Urban és a képzőművész Hans Jellen nemzetközileg standardizált Kreatív Gondolkodás Tesztjét (*Test for Creative Thinking*). A *térszemlélet* fejlődésének vizsgálatára Babály Bernadett online, interaktív feladatsorát, melyet az MTA-SZTE Képességkutató Csoportja által kifejlesztett eDIA online diagnosztikus értékelési környezetben érthették el kísérletező tanáraink. Ugyanitt végeztük a méréseket Simon Tündének, a vizuális kommunikációs képesség-csoportot és Tóth Alisának a színpercepciót és színértelmezést vizsgáló tesztjeit. Mindhárom tesztfejlesztő kutatócsoportunk tagja, tapasztalt művész-tanár, akik a kutatás során doktori fokozatot szereztek. Ezek a mérőeszközök mind a kutatásunk keretében, a rajztanítás mérési eredményeken alapuló fejlesztése érdekében születtek.

Az értékelést kontroll csoportos, felmenő rendszerű iskolai kísérlettel végeztük. A teszteléses értékelés és a hozzá társuló statisztikai elemzések sokakban idegenkedést válthatnak ki. Szerencsére a gyerekek nem idegenkedtek a más tantárgyakban is számítógépes közvetítéssel érkező feladatoktól, inkább játéknak, kihívásnak tekintették az online tesztek. Az önismeret fejlesztését is szolgálták a Képes Önértékelő Lapok, amelyeket az Amszterdami Képzőművészeti Főiskola kutatói, Folkert Haanstra és Talita Groenendijk munkája nyomán adaptáltunk, és Paál Zsuzsanna művész-tanár kutató társunk lapjaival kiegészítve használtunk. A lapokkal a tanulók saját és társaik munkáját vizsgálták.

A munka elvégzésére a kutatásvezető mellett hét témavezető (itt modulvezető), 23 gyakorló tanár a kísérleti és kontroll csoportokban, valamint mintegy öt értékelési szakember vállalkozott. A szervezési és a gazdálkodási munkát is egy-egy fő végezte. (A *Résztvevők névsora* a következő oldalon olvasható)

A pályázat tudományos eredményei még feldolgozás alatt állnak, azokról később fogunk hírt adni, a Vizuális kultúra hasábjain és a kutatás [honlapján](#). Addig is azonban bemutatjuk a kutató tanáraink által a pedagógia programra írt feladatait, jellemző tanulói munkákkal illusztrálva. Tudjuk, hogy olvasóinkat legjobban a konkrét feladatok érdeklik, és ebből építik fel magukban a mögöttük álló koncepciót. Ebből

a megfontolásból, itt nem adjuk közre a moduljaink pedagógiai programját és a tanárok tanítási tanulási terveit (ezek terjesztésükben letölthetők honlapunk [Kézikönyvek](#) rovatából).

Köszönetnyilvánítás és személyes kommentár

Legnagyobb köszönettel Lovász László MTA elnöknek és Patkós András akadémikusnak, a Tantárgypedagógiai Kutatási program vezetőjének tartozunk, akik kiemelt fontosságot tulajdonítanak a pedagógiának. Azzal, hogy kezdeményezték az MTA Szakmódszertani Kutatások beindítását, lehetőséget adtak a pályázaton nyertes 19 kutatócsoport tagjainak, közöttük nekünk, hogy tudományos alapot szolgáltatassunk a tananyag-és tantervfejlesztés számára.

A kutatás vezetői nevében ezúton köszönöm meg minden résztvevőnek a siker érdekében kifejtett munkáját, áldozat vállalását, így a modulvezetőknek, a kutató tanítóknak, tanároknak, a kontroll csoport tanárainak, tanítóinak, a kutatáshoz csatlakozó önkéntes pedagógusoknak, az értékelés közreműködőinek, a kutatási asszisztensnek, az MTA iroda munkatársainak, továbbá a kísérleti iskolák igazgatóinak, hogy lehetősége adtak a munkánkra. Külön köszönet a Szege-di Tudományegyetem Neveléstudományi Intézetében működő MTA-SZTE Képességkutató Csoportnak, kiemelten Molnár Gyöngyvér professzornak és Pásztor Attila tudományos munkatársnak, hogy támogatásukkal használhattuk az eDia online értékelési rendszert, amely a vizuális képességtesztek új generációjának kidolgozását és kipróbálását tette lehetővé.

Én nagyon szerettem ebben a kutatásban, a Környezetkultúra modulban dolgozni, mert itt mindenki teljes odaadással dolgozott, éreztük a munka fontosságát. Számomra az is lelkesítő volt, hogy a hivatásomnak tekintett tárgykultúra oktatásnak immár kiváló tanáraival, kutatóival dolgozhattam együtt, így bebizonyosodott számomra, hogy visszavonulással nem szűnik meg ennek a területnek a gondozása. Sőt! A munkájuknak e különszámban is olvasható beszámolóiból is látható, hogy milyen mai, progresszív felfogásban készítették el a feladataikat. A kutatás vezetőjével, Kárpáti Andreával 1981 óta, 40 éve dolgozom különféle szervezeti keretek között. Így én, mint Kárpáti Andrea legrégebbi küzdőtársa megtehetem, hogy a szervilizmus árnyéka nélkül köszönjem meg ebben a beköszöntőben is a vizuális kultúra fejlesztésében, és ebben a kutatásban is betöltött kulcsszerepét. Hogy mindig gyümölcsöző témát talál, megteremti a munka feltételeit, és e kutatás során is végig ösztönző, lelkesítő, kollegiális hangnemben irányította a munkát. Remélem, hogy ennek a nem is kicsi csapatnak a lelkesedése átsüt majd a sorokon, és a remek eredményekkel együtt e különszám hasznos és élvezetes olvasmány lesz.

Újpest, 2021. március 15.

Gaul Emil